

Kaivattu ja monipuolinen elämäkerta

Paula Tuomikoski, Pietarilaispakolaisesta piispaksi. Arkkipiispa Paavalin (1914–1988) historiallinen elämäkerta. Osa I: vaiheet vuoteen 1955 saakka. Heinävesi: Valamo kustannus 2019, 464 s.

Aiemmin muun muassa rukousta käsitteleviä teoksia kirjoittanut vapaa tutkija FT Paula Tuomikoski on viime vuodet omistautunut arkkipiispa Paavalin (1914–1988) vaiheitten tutkimiseen. Työn tuloksena on Valamon luostarin kustantamana ilmestynyt Paavalin historiallisen elämäkerran ensimmäinen osa. Teos alkaa pietarilaisen Georgi Guseffin (sittemmin Yrjö Olmari) lapsuudesta ja päättyy pappismunkki Paavalin vihkimisen apulaispiispaksi marraskuussa 1955.

Tuomikosken tutkimus täyttää merkittävän aukon. Käsitykset ja kuva Suomen ortodoksisen kirkon 1900-luvun keskeisimpiin vaikuttajiin kuuluneesta arkkipiispa Paavalista suodattuvat pitkälti hänen vuosiin 1960–1987 ajoittuneen arkkipiispakautensa läpi. Hänet tunnetaan kirkonjohtajana, joka 1960-luvun lopulla toi Suomen ortodoksisen kirkon aiempaa kiinteämmin osaksi yhteiskuntaa ja suomalaista kulttuuria. Kirkon elämän alueilla hänet muistetaan kirkkomusiikin kehittäjänä, eukaristisen ajattelun syventäjänä ja jatkuvan rukouksen opettajana. Hän myös osallistui yleisortodoksiseen keskusteluun autokefaliasta tavalla, joka toi hänelle poikkeuksellista kansainvälistä tunnettuutta.

Kuinka arkkipiispa Paavalista tuli arkkipiispa Paavali? Missä ovat arkkipiispana toimiessa näkyneiden pyrkimysten juuret? Nämä ovat kysymyksiä, joita on luonteva pitää mielessä Tuomikosken teosta lukiessa. Arkkipiispa Paavali itse on eri yhteyksissä muistellut sekä lapsuuttaan että myöhempiä vaiheitaan. Tuomikosken tutkimus tuo kuitenkin aivan uudenlaista syvyyttä ja leveyttä Paavalin persoonasta ja ajattelusta syntyvään kuvaan.

Tuomikosken teoksessa Paavalin ajattelun kehitystä on mahdollista seurata alkaen pappisseminaarista 1930-luvulla. Sittemmin Valamossa kilvoittelamisen ja hengellisen kirjallisuuden suomentamisen myötä kypsynyt hengellinen visio syveni 1940- ja 1950-luvuilla, jolloin Paavali alkoi muun muassa puhua usein toistuvan ehtoollisella käymisen puolesta. Tuomikoski nostaa

tässä esille Boris Soven merkittävänä teologisena taustavaikuttajana. Eukaristisen ajattelun syveneminen on yhteydessä kokonaisvaltaiseen hengellisen elämän edistämisyrkimykseen. Sen yhtenä seurauksena Paavali oli vuonna 1944 perustamassa Ortodoksista veljestöä ja myöhemmin teki suomalaiselle lukijakunnalle tunnetuksi Tito Collianderin tuotantoa.

Mielenkiintoisimpiin vaiheisiin lukeutuu Valamon veljestöön vuodesta 1938 kuuluneen Paavalin välirikko luostarin kanssa 1940-luvun puolivälissä ja sitä seurannut siirtyminen ”siviilitehtäviin” kirkkomuusikoksi. Kirkon piirissä tunnetaan tähän elämänvaiheeseen liittyen erilaisia kertomuksia siitä, miten Paavali olisi pohtinut jopa luostarielämän hylkäämistä. Tuomikosken käyttämässä lähteissä ei käsitellä kertomusperinteessä tunnettuja teemoja, joten luostarin ulkopuolella vietettyjä vuosia kuvataan niihin ajoittuneita tehtäviä ja toimintaa raporttoimalla.

Itsessään tarkkaan ja perinpohjaiseen tutkimukseen sisältyy yksi valittava puute: tekijä ei ole dokumentoinut lähteitään kuin yleisellä tasolla. Esipuheessa käy ilmi, että reitit teoksessa käytetyn arkistomateriaalin äärelle sisältyvät, onneksi, digitoituun versioon. Sen saatavuus suodattunee ajan myötä osaksi tutkijayhteisön piirissä jaettavaa hiljaista tietoa.

Pekka Metso